

נועים אליעזר

הקרי משפט
עמותה לחקר המשפט היהודי (ע"ד)
שיעורי מורינו הגאון רבי אליעזר רוט שליט"א
תולדות תשפ"ב * מס' 206

מכירת הבכורה שהיתה דבר שאינו מסויים

וימכור את בכורתו ליעקב
(בראשית כ"ה, ל"ג).

המוכר דבר שאינו מסויים האם קנה רק כנגד מעותיו

א) הנה בעיקר מכירת הבכורה שמכר עשיו ליעקב, יש לבאר דלכאורה הרי הוי ליה מכירת דבר שאינו מסויים, שלא הגדיר את כמות הדבר, והלא קיי"ל בשו"ע חו"מ (סימן ר"ט סעיף א') המקנה לחבירו דבר שאינו מסויים אם היה מינו ידוע כו' הרי זה ממכרו קיים כו' ויש להם אונאה כו'. ואם אין ממכרו ידוע אין ממכרו קיים.

דברי הב"י בחו"מ סי' ר"ט סעיף א'

ב) והנה מקור דין אונאה הוא בב"מ (מ"ו:), אמר רבה אמר רב הונא מכור לי באלו קנה ומחזיר אונאה. - והב"י בחו"מ (סימן ר"ט סעיף א') הקשה מדתניא בב"מ (ס"ד.) ההולך לחלוב עיזיו ואמר ליה מה שעייזי חולבות מכור לך כו' מותר, ומשמע דקנה אפילו יהיה יותר על דמיו, והרי אינו דבר המסויים, והרי לפי מה שכתב בשו"ע מהרמב"ם לא קנה אלא כנגד מעותיו. - וכתב הב"י "ושמא לא כתב כן הרמב"ם אלא בדבר שיש לו שער קבוע כמו החיטים וכיוצא, אבל חלב וגיזה שאין להם שער ידוע אלא כל אחד קונה כמו שחפץ לית ביה אונאה". עכ"ד.

תירוצי הרמ"א והט"ז

ג) והנה יעויין ב"דרכי משה" (סימן ר"ט סק"א) וכ"ה בט"ז (סימן ר"ט סעי' א') שתירצו דהתם מיירי שלא הגיע היתר לכדי אונאה.

בהערת ה"הנהגות דרישה ופרישה"

אמנם יעויין ב"הנהגות דרישה ופרישה", שתמה על דברי הבית יוסף והרמ"א, דהתם ליכא אונאה בלאו הכי, מכיון דמיירי שאמר

בביקוש ובהצע דפעמים זקוק באופן דחוף ומעלה המוכר את המחיר, ופעמים שאין מזדמן לו. - אולם י"ל הטעם שלא כל חלב וגיזה שוים באיכות. - והנפק"מ בזה במכירת דברים שהם יחידים בשוק, כגון ספרים וכתבי יד עתיקים, שהכל תלוי בקביעות המוכר לדמי המקח.

קביעות המחיר שיהיה בו אונאה

ד) והנה להכרעת הש"ך והב"ח ודעמי', דאף בדבר שאין לו שער ידוע אונאה, יל"ע היאך לקבוע המחיר שיהיה בו אונאה.

בדיני שכירות פועלים סי' של"א ס"ג

ולענין שכירות פועלים נקטינן בשו"ע חו"מ (בסימן של"א סעיף ג') דהשוכר פועל וא"ל כאחד ושנים מבני העיר מחשבים היתר שבשכירות והפחות שבשכירות ומה שביניהם נותן החצי.

ברמ"א סי' של"ב סעיף ג'

ויעוי' ברמ"א בחו"מ (סימן של"ב סעיף ג') דהבעל הבית שהטעה פועלים וא"ל עשו עמי בד' כמו ששאר פועלים נשכרים, ונמצאו שנשכרים ביותר או שהפועלים הטעו בעל הבית הוי ליה כאילו לא שכרו זה את זה ונותן להם כפחות שבפועלים. - והט"ז הקשה מהא דנקטינן בשו"ע חו"מ לעיל (בסימן של"א סעיף ג') דמשלם כשער בינוני, ותירץ דדוקא כשאומר כאחד או כשנים מבני העיר משלם כשער בינוני, אבל כשאמר תשלם לי כדרך שבני העיר משלמים אזלנן בתר הפחות שבפועלים. - וב"קצות החושן" (בסימן של"א סק"ג) הביא מהשיטה מקובצת שהקשה, דמאי שנא בפועלים דנותן פחות שבפועלים, וכשאומר כאחד וכשנים מבני העיר נותן החצי, וכתב, דמכיון ואין הולכים בממון אחר הרוב ממילא אינו נותן אלא הפחות שבפועלים, ואפילו איכא רוב במשכרי ביוקר, והא דאמרינן משמנים ביניהם ונותן המיצוע היינו משום

בין רב בין מעט. - וצריך ביאור, דמה בכך הרי מכל מקום לא ידע כמה האונאה שימחול, וכדקיי"ל (בסימן רכ"ז סעיף כ"א) האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה יש לו עליו אונאה, דאינו מתכוין למחול, כמו"ש ה"נתיבות המשפט" (סימן רכ"ז ס"ק י"ג). - ובספר "משפט שלום" עמד בזה.

פלונתא דהב"ח והש"ך

ד) והנה הב"ח בחו"מ (בסימן ר"ט סעיף א') פליגי, וס"ל דגם כשאין שער ידוע לא קנה אלא רק כנגד מעותיו. והך ברייתא דתני מה שעייזי חולבות מכור לך מותר, ולא תני בה דין אונאה לא איתא אלא לאורויי דאין בה איסור ריבית, ובאונאה לא קמיירי דפשיטא דיש בה דין אונאה.

בתשו' "גאוני בתראי"

ה) ובשו"ת "גאוני בתראי" (סימן י"ט) בתשו' הגאון בן הב"ח השיג על זה דדין אונאה וריבית שוים. - וז"ל: "אלא כלל הוא כל שאין בו איסור ריבית אין בו אונאה וכל שיש בו אונאה יש בו איסור ריבית, דבריש איזהו נשך איתא אמר רבא למה לי דכתב רחמנא לאו באונאה לאו בריבית לאו בגזל, ופרש"י וילמדו זה מזה שבכולן יש חסרון כיס, ועביד הגמ' צריכותא דאי כתב רחמנא בריבית הו"א דחידוש הוא קמ"ל. הרי מבואר דאחר דכתב רחמנא לאו באונאה לאו בריבית דשוין הם, וכל היכי דיש איסור ריבית יש בו אונאה וכן להיפוך. ואם כן אי ס"ד בעייזי חולבות מכור לך דיש בו אונאה משום ריבית". עכ"ד. - ולענ"ד לא הבנתי הראיה מהתם, דשפיר שייך אונאה בלא ריבית, והתם קמיירי רק בילפותא, וגם לאחר דעביד צריכותא אין הכרע דשוים הם.

ביאור דברי הב"י בתרי אנפי, והנפק"מ

ו) ובעיקר דברי הב"י בחו"מ (סימן ר"ט סעיף א') דחלב וגיזה אין להם שער ידוע, י"ל בתרי אנפי, די"ל מכיון שתלוי

דאמר כאחד או כשנים מבני העיר, אבל בשוכר סתם אין לו אלא כפחות שבפועלים.

ברעת הט"ז והקצוה"ח

וחזינן מדברי הט"ז וה"קצות החושן" דבעלמא אינו משלם אלא המחיר הפחות, דדוקא כשנחית לשומא אזלינן בתר המיצוע. ומעתה ל"ל דבאונאה הנידון הוא כפי השומא של החפץ, דדוקא בפועלים דלא שייך ערך לפי החפץ אמרינן דאין הולכים בממון אחר הרוב, אבל לענין שומת החפץ שפיר אזלינן בתר הרוב כדי לקבוע את מחירו.

רעת ה"ערוך השלחן"

ויעוי' ב"ערוך השלחן" חו"מ (בסימן רכ"ז סעיף ט"ז) דכשיש הכחשה בין התגרים בשומא של החפץ אזלינן בתר הרוב. וכשהרוב אומרים שטעה והמיעוט אומרים שלא טעה או להיפך אזלינן בתר הרוב, דרוב דעות שאני מהא דנקטינן בעלמא שאין הולכים בממון אחר הרוב, דהמיעוט כמאן דליתא, דהרוב אומרים שמיעוט טועים הם.

כשהמוכר וחלוקה אינם יודעים כמה סחורה מכר, והקונה לוקח מספק. האם יכול המחזוק לומר קים לי שאין בו אונאה

ה) והנה בתשו' גאוני בתראי" (סימן ט"ט) דנו בעל ה"מגיני שלמה" והגאון רבי מיכל טיימר והגאון בן הב"ח, בנידון מי שקנה מיכרה זה, והלוקח נתאנה יותר מכשיעור אונאה. וה"מגיני שלמה" צידד לדון דכששניהם לא יודעים לא שייך אונאה, וכל דיני אונאה היינו דוקא כשאחד יודע וחבירו אינו יודע. [ובזה צידד ליישב קושיית הבית יוסף (בסימן ר"ט) על דברי הרמב"ם (פכ"א ממכירה ה"א) דהמוכר דבר שאינו מסויים קנה רק כנגד מעותיו, מבבא מציעא (ס"ד). מה שעייזי חולבות מכור לך קנה אפילו יותר על דמיו. ועל זה יישב המגיני שלמה: "דהם שניהם אינן יודעין אין בו אונאה, אבל הרמב"ם מיירי שמוכר ידע". אבל דחה זאת, דמלשון הרמב"ם משמע דגם כששניהם לא יודעים שייך אונאה. אלא שהספך משנה (פ"ה ממכירה) כתב כהאי גוונא לענין מכירה, וע"ש עוד]. אך נקט דגם כששניהם יודעים שייך אונאה. - והכרעת ה"מגיני שלמה" דלא מפקינן מיד הלוקח לקיים מקחו (וצ"ל

אפילו הכי י"ל דזהו דוקא כשרואה את איכות המקח רק שלא יודע את כמותו, אבל כשאינו רואה כלל את האתרוג ונמצא אתרוג גרוע שמא הוי מקח טעות, וכהא דקיי"ל בשו"ע חו"מ (סימן רל"ג סעיף א') במכר לו חיטים יפות ונמצאו רעות דהלוקח יכול לחזור בו. ועיין בספר "משפט שלום" למהרש"ם (בסימן רכ"ז בקונטרס "משמרת שלום" אות י"א). - אמנם זה אינו, דמכיון ולא היה כתוב על הקופסא דהאתרוג יפה, אלא רק דכשר, אם כן אף שאינו יפה אלא כשר אין הלוקח יכול לחזור בו.

הערה לדינא

אכן יש לדון, דהגם דמינו ידוע ואין זה מוכר דבר שאינו ידוע, אפילו הכי כשנמצא המקח חסר או יתר על האומד שהיה בדעתם יש להם אונאה לפי שער שבשוק, כמ"ש בשו"ע (סימן ר"ט סעיף א'), וממילא כשמצא אתרוג גרוע שאינו שוה את מחירו יהיה בו אונאה, דכשהוא בשותות חייב לשלם אונאה כמו שכתוב בשו"ע חו"מ (סימן רכ"ז סעיף ב'), וביותר משותות בטל מקח, כדקיי"ל בשו"ע (שם סעיף ד').

דברי תשו' "בית יצחק"

יא) אולם בתשו' "בית יצחק" (או"ח סימן ק"ח) כתב דבאתרוג שהשער משתנה בכל שעה ליכא אונאה. והיינו על פי מה שכתב הבית יוסף (בסימן ר"ט סעיף א') דבדבר שאין לו שער קבוע קנה כנגד כולו ולא רק כנגד מעותיו. - דהטור הביא מהרמב"ם (ר"פ כ"א ממכירה) דהמוכר דבר שאינו מסויים קנה רק כנגד מעותיו, והקשה הבית יוסף מדתניא בבבא מציעא (ס"ד). ההולך לחלוב עיזיו ואמר ליה מה שעייזי חולבות מכור לך כו' מותר, ומשמע דקנה אפילו יהיה יותר על דמיו, והרי אינו דבר המסויים, והרי לפי מה שכתב הרמב"ם לא קנה אלא כנגד מעותיו. ותירץ הבית יוסף: "ושמא לא כתב כן הרמב"ם אלא בדבר שיש לו שער קבוע כמו החיטים וכיוצא, אבל חלב וגיזה שאין להם שער ידוע אלא כל אחד קונה כמו שחפץ לית ביה אונאה". והנה הב"ח (בסימן ר"ט סעיף א') והש"ך (שם סק"א) פליגי על הבית יוסף, וס"ל דגם כשאין שער ידוע לא קנה רק כנגד מעותיו. - ויעוי"ש בתשו' "בית

דהמוכר לא היה מוחזק בהמעות), מכיון ואינו יודע כלל מה בתוכו, ליכא אומדנא לקנות דבר מסויים, ודמי למשחק בקוביא דלא קנה, ואף להשיטות דקנה הוי על כל פנים ספיקא דדינא. - והגאון רבי מיכל טיימר השיגו, ובסוף דבריו כתב גם כן על מה שכתבנו דבנידון דידן לא הוי קנין, דאינו נראה, דדוקא כשאינו יודע כלל מה שבתוכו אם כסף אם תבן בזה לא שייך קנין, מה שאין כן בנידון דידן שהוא יודע מהו קונה, לכן שפיר קנה ומחזיר אונאה. - והגאון בן הב"ח העלה גם כן דקנה, דהמוכר יכול לשער כמה יהיה בו כסף וזהב, וגם אם שניהם אינם יודעים קנה ומחזיר אונאה, ואפילו כששהה הלוקח יותר מכדי שיראה לתגר אין בכך כלום, דאי אפשר לעמוד על זה עד שיבדוק קצת. ע"ש.

בתשו' מהרשד"ם וביאור ה"משפט שלום"

ט) ובתשו' מהרשד"ם (חו"מ סימן שע"ו) דן בנידון דידן, וכתב דאין בו אונאה משום דאדעתא דהכי נחתי זבנני. - והמהרש"ם בספרו "משפט שלום" (סימן ר"ט סעיף א') ביאר דברי המהרשד"ם דעפרות זהב ענין קנייתו הוא רק על הספק, וצריך לשער לענין אונאה כמה יתנו בעד זה, ודבר זה אין לו שער קצוב, וכל מי שקונה הוא קונה על הספק בין שיהיה הרבה בין שיהיה מעט, ואין קונים לפי השינוי שיהיה אחר הזיקוק של הזהב, רק כפי מה שהוא שוה על הספק, ולכן אין בזה אונאה. - וע"ש בדברי המהרש"ם בספר "משפט שלום" שהביא גם כן מתשו' הרדב"ז (ח"ד סימן ע"ה) שאין בו אונאה. - וסיים המהרש"ם, דלדינא נראה דהמוחזק יכול לומר קים לי דלא שייך בזה אונאה, וכדעת מהרשד"ם והרדב"ז.

מכירת אתרוגים בקופסאות סגורות

י) והנה המוכרים אתרוגים בקופסאות סגורות במחיר קבוע, כשאופן המכירה היא בב' דרכים או בקופסאות סגורות או שהכל פתוח, יש לעיין אם המקח בטל, דפעמים מוצאים אתרוג גרוע שכשר אבל אינו מהודר כרצונו, ואם היה האתרוג גלוי לא היה נמכר במחיר כזה. - דאמנם קיי"ל בשו"ע חו"מ (סימן ר"ט סעיף א') דהמקנה לחבירו דבר שאינו מסויים אם היה מינו ידוע אף על פי שמדתו ומשקלו אינו ידוע קנה,

לדעתו, מכל מקום י"ל דשאני התם דהגם דבגוי לא שייך אסמכתא מכל מקום בישראל הלוה שקנה לו החמץ לא גמר והקנה, דלגבי דידיה הוי אסמכתא, דסבר הישראל שיהיה לו מעות לפדותו ולא גמר והקנה, דבישראל שייך דין אסמכתא. ומה שאין כן במכירת חמץ דלגבי ישראל המוכר לא הוי אסמכתא כיון דיודע מה שיש לו בבית, ולגבי גוי הקונה י"ל דאין דין אסמכתא כמו שנתבאר. - ולפי זה יש לבאר מכירת הבכורה, דלעשו היה דין גוי דאין בו חסרון דמכירת דבר שאינו מסויים.

בהא דאין הפרוץ במכירה לגוי דבר שאינו מסויים

(ד) והנה בתשו' מהרי"א הלוי כתב לבאר באופן אחר, דבבבא מציעא (ק"ד:) איתא דהאומר אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי הוי אסמכתא, ופריך דמ"ש מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא, ומשני התם לא קא גזים הכא כיון דקאמר מלתא יתירתא גוזמא בעלמא הוא דקא גזים. ובתוס' בבא מציעא (ס"ו:) ד"ה אי כו', כתבו דדוקא היכא שהוא בידו יש חילוק בין גזים או לא גזים כמו בהאי דאם אוביר ולא אעביד דהדבר בידו לעבוד את השדה, אבל היכא דלא הוי בידו לעולם הוי אסמכתא אף אי לא גזים, ע"ש. ומעתה אם אמר כל מה שבביתי מכור לך בכך וכך שפיר כתב הרמב"ם דהמכירה בטילה, דכיון שקצב לו סכום מעות ואינו יודע אם יש בבית תבן או זהב אם כן הוי אסמכתא דהלוקח סמך שמונח בבית דברים השווים כפי ערך הסכום שקצב, וגם הוא גוזמא שנותן סכום מעות ואינו יודע אם הוא תבן או זהב. מה שאין כן בנידון שלא קצב לו סכום, רק הגוי לקח כשער שבשוק, ואף על פי דיתכן דהוי אסמכתא דשמא יש שם דברים שאין הגוי רוצה לקנותם, אבל אין כאן גוזמא כיון שאינו משלם לו רק כשער שבשוק, וכיון שאין כאן גוזמא ממילא קנה אף דלא הוי אסמכתא, ונידון דידן הוי בידו. את"ד המהרי"א הלוי.

כאן דיש להם אונאה, ואם כן בכהאי גוונא יהיה דינו כמשחק בקוביא. וכתב דבשלמא כשרבים מוכרים לגוי על ידי מורשה כנהוג, בזה יש לומר דהוה כידוע לגוי הלוקח שקונה מכל המינים רק שלא ידוע לו המשקל והמדה והמנין, שקונה. וכ"ש כשמתנים על פי השומא שימדדו, ולכן טוב שיפרטו בשטר המכירה כל המינים כדי שהגוי הקונה ידע איזה מינים הוא קונה, ויהיה מינו ידוע. ואמנם הרב המורשה מוכר מספק כל מין ומין שיש לו אצל כל אחד. אבל כשיחיד מוכר חמצו לגוי מסתבר שצריך לפרוט מה שיש להם מהחמץ ותערובת חמץ, אף על פי שיתנה כפי השומא דבקיאים.

ביאור תשו' "באר יצחק"

ונראה לבאר דברי ה"באר יצחק" דכשתולה השומא בבקיאים אין זה בכלל דדבר שאינו מסויים, דזהו גופא סיום המכירה, ואין זה כמשחק בקוביא, דשפיר יודע שיעור דמי המכירה.

בתשו' מהרי"א הלוי

(ג) והנה ראיתי בשו"ת מהרי"א הלוי מלבוב (ח"ב סימן קי"ח), שכתב דבמכירה לגוי מהני גם בדבר שאינו מסויים, דהמחבר בשו"ע (סימן ר"ט סעיף ב') העתיק לשון הרמב"ם ש'כ' דהאומר לחבירו כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכך וכך כו' אין כאן קנין כו' ואין זה אלא כמשחק בקוביא. וביאר הסמ"ע (שם סק"ב) דמשום אסמכתא נגעו בה דמשום הכי במוכר דבר שאינו מסויים לא קנה משום דלא סמכא דעת הלוקח כיון שאינו יודע מה קונה, ודלא כהש"ך ע"ש. ואם כן י"ל לפי דברי הראב"ד ורבינו אפרים והרא"ש (באו"ח סימן תמ"א) בהגיע זמנו קודם הפסח לא בעינן מעכשיו משום דאין דין אסמכתא לגוי, אם כן ממילא גם בדבר שאינו מסויים מועיל המכירה לגוי כיון דכל הריעותא הוא מטעם אסמכתא כמ"ש הרמב"ם ובגוי לא שייך אסמכתא. ואף לדעת הרמב"ם דקיי"ל כוותיה דגם בהגיע זמנו קודם פסח בעינן מעכשיו ומשום דאם לא כן הוי אסמכתא כמ"ש הה"מ

יצחק" הנ"ל, דבאתרוג שהשער משתנה בכל שעה גם הש"ך החולק על הבית יוסף מודה, ועל כל פנים יכול המוחזק לומר קים לי כהבית יוסף ואין בו דין אונאה. אם לא שבקי אומר שהאתרוג פסול. עכ"ד.

בנידון מכירת אתרוגים בקופסא

אמנם בנידון מכירת אתרוגים שמוכרים אתרוגים בקופסאות סגורות, ועל כל קופסא רשום מחירו, ואין השער משתנה, מסתבר דודאי יש בזה אונאה. וגם כן יש בו מקח טעות, דקנה סוג א' וקיבל סוג ב' וכיו"ב, וכמו שכתב המהרש"ם בספרו "משפט שלום" (סימן רכ"ז בקונטרס משמרת שלום אות י"א) דאף אם נימא דאין באתרוגים אונאה, אפילו הכי כשקנה בתורת מובחר ונמצא שאינו מובחר הוי כמום במקח, וחוזר.

בהגדרת מקום מסויים

(ב) והנה יש לדקדק מלשון השו"ע בחו"מ (סימן ר"ט סעיף א') שכתב ערימה של "חיטים" או שק של "תאנים", משמע דכשאמר ערימת "תבואה" זו או שק "פירות" אלו לא מהני.

בתשו' הגרעק"א

ובתשו' הגרעק"א (תנינא סימן ז') העיר לפי זה במכירת חמץ דאם אמר "כל חמצו בעולם מכור לך" לא הוי מינו ידוע.

בתשו' "באר יצחק"

ובשו"ת "באר יצחק" (או"ח סימן ו') והובא בפתחי תשובה (סימן ר"ט סק"א) כתב ליישב דכשאומר שמוכר לו כפי שישומוהו שלשה וכמו שנהוג במכירת חמץ, בכהאי גוונא סמכא דעתיה. - ועי' שו"ת יד אליהו (פסקים סימן כ') שכשאומר כל חמץ שיש לי בבית זה וודאי הוה מכירה. (וע"ש בסימן כ"א). וע"ע "אבני נזר" (או"ח סימן שמ"ב סק"ב).

קושית ה"אגרות משה" ע"ד ה"באר יצחק"

ובתשו' "אגרות משה" (או"ח ח"א סימן ק"ג) תמה על דברי ה"באר יצחק", דהא באינו ידוע כמו בערימה של חיטים דקנה, פסק בשו"ע

❖ קריאת השם לבארות כשמות שקרא להם אביו

וכל הבארות אשר חפרו

(בראשית כ"ו, ט"ו).

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
(ע"ר) מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה
לפי סעיף 46
לפקודת מס הכנסה.

משרד:

רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,
טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute

Office:

21 Harav Kotler St.
Bney Brak

Tel / fax: 03-5785091

ברבינו בחיי (כאן) כתב: "גיד הכתוב כי מתוך הקנאה שנתקנאו בו פלשתים סתמו כל הבארות אשר חפרו בימי אברהם אביו, כדי שלא יוכל יצחק להועיל עצמו בהן ולהשקות זריעותיו ומקנהו, ואחר כך נתגבר יצחק וחפר אותן וקרא להן כשמות אשר קרא להן אביו, ועשה כן לכבוד אביו. וממה שהתורה הודיעה זה, נראה שנחשב לו לזכות, ויש בזה התעוררות, וק"ו שלא ישנה אדם מדרך אבותיו, שהרי יצחק אפילו שמות הבארות שקרא אותן אביו לא רצה לשנותן, וזה ק"ו לדרכי האבות ומנהגותיהם ומוסר שלהם, ואולי מפני זה לא נשתנה שמו כמו שאר האבות, וזו מדה כנגד מדה. כן פירש הגאון ז"ל. עכ"ל.

בירושלמי פ"ק דברכות ה"ג

א) ובירושלמי (פ"ק דברכות ה"ג) פרכינן למה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב, אבל שמו של יצחק לא נשתנה [פירש ה"יפה מראה", דפרכינן דמכיון שיצחק אבינו נשתנה למעליותא בעקידה, וכאילו אפרו צבור על גבי המזבח, עד שבעבור זה נתייחד ה' עליו בחייו, וכדאיתא במדרש תנחומא (פרשת תולדות סימן ז'), לכן היה ראוי אז שישתנה שמו לאחר העקידה, שזה שינוי יותר גדול מהשינוי שהיה במילת אברהם]. ומשינוין, שאברהם ויעקב נקראו בשמם על ידי אבותם, אבל יצחק הקב"ה קראו יצחק, כדכתיב "וקראת את שמו יצחק" (בראשית י"ז, ט), ולכן לא נשתנה שמו.

מי קרא שמו של יעקב

ב) והנה אף על פי דמצינו במדרש דהקב"ה קרא שמו של יעקב. וכדאיתא במדרש תנחומא (פרשת שמות סימן ד'), וכן מבואר בזה"ק פרשת תולדות (ח"א קל"ח א'). וכן פירש רש"י כאן, בפרשת תולדות (בראשית כ"ה, כ"ו) בזה"ל: "ויקרא שמו יעקב, הקב"ה" - אכן בספר "מושב זקנים" פרשת תולדות (בראשית כ"ה, כ"ו) נתקשו בזה, ותירצו: "ויש לומר דהכי פירושו, יצחק קראו הקב"ה בשמו טרם יצירתו ולהכי אין לשנותו, אבל יעקב אחר לידתו". עכ"ל.

